

ПРОСТО ФРАНКО

Якщо вірити, що нічого у цьому світі нікуди безслідно не зникає, то можливо, якогось серпневого ранку можна буде відчути у нескошеній траві на дотик росу, яку колись оббивав маленький Мирон, народжений 27 серпня року 1856. Так, я не помилилася. Саме Мирон (мама хлопчика вірила, що довгоочікувана дитина може стати жертвою злих духів, тому її, щоб захистити, треба називати не на ім'я, яке дали при хрещенні, а іншим, домашнім). Надзвичайний хлопчик, який вірив, що може зупинити бурю і врятувати свої село, хлоп'я, до якого промовляли дерева та птахи, хлопчик, якого слухались небо та земля. А потім він виріс. Ні, він не став мольфаром, а став одним із найпотужніших європейських інтелектуалів, з даром передбачення котрого ніякий мольфар порівнятися не міг. А маленький Мирон лишився десь там, далеко у спогадах, а ще у псевдонімах дорослого Івана, якому судилося пройти арешти, обшуки, осуд, поразки і не лише політичні, випробовування бідністю та важкою недугою. І залишитися просто Франком. Чи таки не просто?

Сьогодні день Франка. Ми згадуємо його, говоримо про нього, цитуємо, сперечаємося або ж мовчки спостерігаємо за всіма святкуваннями, намагаючись пригадати, коли та як почули про нього вперше. Більшість не пригадає, бо таке відчуття, що він завжди з нами: у портретах, цитатах, на гривневих купюрах, книжках, за які та й перечепиться погляд чи то у книгарні, чи то у домашній бібліотеці. Іван Франко настільки наш, що його не змогла у нас відібрати жодна ідеологія. Цензурувати, різати, шматувати – так, але стерти з нашої пам'яті та з літературної мапи – ні.

Франко важливий і завжди сучасний, тому кожне покоління повертається до нього, намагаючись знайти свого Франка. Шукає твори, які найкраще пасуватимуть тут і тепер, одягає його у світшоти чи худі, зображає на барикадах, переосмислює прожите ним життя чи написані ним твори. Його завжди любила молодь, тягнулася до нього, захоплено спостерігала за доктором Франком. А він...

Він шукав кошти, щоб видати наступну книгу, бо видавці не билися за право надрукувати його рукописи, його книжки, видані за його життя, припадали пилом у книгарнях після його смерті, вони не ставали бестселерами, хоча надзвичайно популярними у сільських читальнях були його «Захар Беркут», «Лис Микита», «Панщина та її скасування 1848 року у Галичині».

Був пристрасним читачем: його особиста бібліотека налічувала приблизно 12 тисяч книг. Перші з них почав збирати, ще навчаючись у гімназії. Згадував, що в Дрогобичі «українську книгу трудніше дістати, як з папороті цвіту».

Вважав, що жінка повинна реалізовувати себе не лише в родині. Він підтримав і видання першого українського жіночого альманаху «Перший вінок», який видавали Наталя Кобринська та Олена Пчілка.

Його шлюб символічно з'єднав дві половини України – Галичину та Наддніпрянщину, а тости на тому весіллі були не про любов та про діточок як на небі зірочок, а «За соборну Україну».

Він 27 років винаймав різні помешкання, у своєму будинку у Львові оселився, коли йому виповнилося 46. Та й до ладу довести той будинок не вистачило коштів. О, то був будинок дивних мешканців. У ньому вільно почували себе і черепаха, і лелека зі зламаним крилом, і морські свинки, і кролики, і собаки. Франки часто підбирали на вулиці покалічених тварин, яких потім лікували.

Поет був переконаний, що в здоровому тілі – здоровий дух, тому систематично займався спортом. Його вважають засновником туристичного руху в Галичині, адже він не тільки сам мандрував, а й організовував мандрівки Карпатами.

До речі, коли ми згадуємо Франка, то не лише Івана, а і його сина Петра, засновника «Пласту», одного із засновників української військової авіації, чие ім'я тепер носить 7-ма бригада тактичної авіації - авіаз'єднання Повітряних Сил Збройних Сил України. Згадуємо його онука Роланда, завдяки якому Україна отримала безкоштовно полярну станцію для дослідження Антарктиди.

Іван Франко - один із перших письменників, що жив з літератури, друкувався у німецьких, польських, австрійських газетах та журналах.

Це все про Франка і водночас не про нього, адже по-справжньому письменника можна пізнати, читаючи його твори, а не хапаючись за окремі епізоди його біографії, намагаючись зробити із них сенсації чи калейдоскоп цікавих фактів.

А Іван Франко... Він поза нашим сприйняттям його як нашого чи не нашого, цікавого чи нецікавого. Він промовлятиме до нас вустами малого Мирона з оповідання «Під оборогом» чи Гриця із «Грицевої шкільної науки», Аристотеля-мудреця із «Притчі про красу», Захара Беркута чи Мойсея. Закохані будуть шукати відповіді на свої питання у його «Зів'ялому листі», ті, хто сумнівається, перечитуватимуть «Івана Вишенського», хтось розгорне «Фарбованого лиса», «Для домашнього вогнища» чи «Украдене щастя», хтось читатиме його переклади, а студенти вивчатимуть його хрестоматійне «Із секретів поетичної творчості». Франко написав близько шести тисяч творів – є з чого вибрати.

Сам він у «Промові на 25-літньому ювілеї» своєї творчості сказав: «Я знаю, що з моїх творів дуже мало перейде до пам'яті будущих поколінь, але мені се байдуже; я дбав поперед усього про теперішніх, сучасних людей».

Вірю, що Франко помилився, і ми читатимемо не лише «Каменярів» та «Чого являєшся мені у сні», бо він на правду цього вартує, адже він той, хто своєю титанічною працею довів, що українська література можлива і важлива. І необхідна. Хоча казав про себе: «Головну увагу клав я завсігди на здобування загальнолюдських справ, бо знав, що народ, здобуваючи собі загальнолюдські права, тим самим здобуває собі й національні права. І сам я в усій своїй

діяльності бажав бути не поетом, не вченим, не публіцистом, а поперед усього чоловіком», себто людиною.

І ще його про нього: «Я не з тих письменників, що звикли нарікати на суспільність та на читачів, ані не з тих, що звикли підлашувати свою працю під пануючий смак своєї громади. Занадто високо розуміючи покликання письменника, я не раз у критичних хвилях не вагався стати вперекір пануючим напрямом і ніколи не переставав виступати проти безтямності, тупоумія та заскорузлості не лише серед суспільності, але також і, особливо, серед тих, що беруться провадити та просвічувати її. Не можу сказати, аби ті могутні противниці не платили мені щедро глухою ненавистю, завзятими нападами та клеветами, явним і таємним поборюванням моїх змагань і моїх праць». Кінець цитати, та не кінець нашому усвідомленню Франка...

А десь там, у реальності позаминулого століття, маленький Мирон намагається зупинити грозу. І йому це вдається. Як і потім дорослому Івану вдалося зупинити грозу національного знецінення та байдужості. Хто ж він насправді? Як сказав поет Богдан Томенчук,

А він насправді був лишень Франком.

Ніхто й не відав – плаче чи не плаче

Під вікнами у долі байстрюком,

Що заробив лиш на тепло котяче...

Таки вічніше слово, ніж монети.

У тих світах, де що не храм – то крам,

Ми віддаєм поетове поету

Лишень тоді, коли це треба нам...

Тож на правду, нехай день відзначення Франкових 165 поступово перетвориться на дні читань його книг, бо чим ближче ми до Франкового слова, тим ближчими стаємо до самих себе та нашої України.